Timișoara, 1895. Anul II. Nr. 180. Luni în 14 (26) August.

DREPTATEA

Apare în fie-care ḑi de lucru la amiaḑi.

Prețul 10 fl. pe an (pentru străinătate 37 frci.) — Numeri singuratici 5 cr. — Tacsa de inserțiuni: 1 cm.□ 1 cr., plus 30 cr. timbru.

Redactor responsabil: Dr. George Candrea.

Redacțiunea și Administrațiunea: Timișoara, cetate strada Zápolya (Temesvár, Festung, Zápolyagasse,) Nr. 41 Telefon (linia de stat Viena, Budapesta, Arad) Nr. 4.

Sĕ ne afirmăm în jos.

Timișoara, 26 August n.

II.

În primul nostru de Sâmbătă am arĕtat cum întreaga noastră nisuință trebue sĕ fie într'acolo țintită, ca sĕ căutăm prin instituțiunile noastre culturale sĕ deșteptăm poporul nostru, pentru-ca cu atât mai ușor sĕ-l facem acceptabil pentru ideile de cari noi în ḑiua de astăḑi suntem sbuciumați.

N'avem nimic de reflectat acelora cari sunt de credința, că și fără de carte e posibil sĕ dai o creștere politică unui popor. Adevĕrul e însĕ, că o asemenea creștere este lipsită de bazele elementare culturale, cari sunt cea mai bună garanță pentru prosperarea unui popor.

Dar' între impregiurările vitrege cu cari nouĕ ne este dat sĕ trăim, nici nu ne este permis sĕ ne preocupe ideia, că noi am putè sĕ creștem poporul nostru și fără de școală. Prima condițiune pentru o asemenea creștere ar trebuí sĕ fie *absoluta libertate a întrunirilor*, cari ar avè sĕ suplinească ceea-ce în anumite margini suplinește școala.

Cum stăm cu libertatea întrunirilor în Ungaria, o știm cu toții, de aceea nici nu mai insistăm asupra acestui punct. Afară de aceasta mai trebue sĕ avem în vedere, că scopul nostru nu poate sĕ fie, ca în prima linie sĕ dăm poporului nostru numai o creștere politică, ci ca prin școală sĕ-i mijlocim putința de a-și însuși cunoștințe mai largi, pe temeiul cărora el însuși și-ar putè emancipá judecata de sub jugul și tirânia judecății altora, căruia astăḑi se supune ca un sclav.

Înainte de toate avem dar' nevoe de un popor cult, de un popor luminat, care știe ce *vrea* și unde vrea sĕ ajungă.

În momentul, în care țeranul român va ști sĕ fie stăpân pe cugetarea și voința sa, soartea noastră *trebue* sĕ se schimbe. Și pentru ca soartea noastră vitregă din ḑiua de astăḑi sĕ se schimbe cât mai iute, avem neapĕrată nevoe, ca sĕ ne nisuim din rĕsputeri sĕ luminăm poporul.

Din cele espuse pân' aci se vede lămurit, câtă importanță au pentru vieața noastră națională școalele noastre românești.

Când dar' noi în diferite rênduri am accentuat deosebita însemnătate, pe care o are învĕțătoriul român pentru cultura și causa noastră națională, n'am făcut aceasta, ca sĕ măgulim statul învĕțătoresc — după cum se pare că cred unii dintrĕ »*celebrii*« nostri amici — ci din adânca convingere, că spunem un adevĕr nerĕsturnabil.

Dar' mână 'n mână cu școala română au sĕ meargă și celelalte instituțiuni culturale, pe cari le mai avem. Durere însĕ, că în proporțiune cu numĕrul nostru, de aceste avem cu mult prea puține. Fără îndoială, că cea mai însĕmnată dintrĕ ele este »Associațiunea transilvană pentru literatura și cultura poporului român«.

Titlul acestei instituțiuni românești ne spune totul, — ea a fost întemeiată cu scopul nobil, ca sĕ lucreze la marea operă: a luminării neamului nostru românesc din Transilvania. În acest serviciu »Associațiunea transilvană etc.« a stat treiḑeci și patru de ani.

Nu cade în cadrele unui articol de ḑiariu, ca sĕ cercetăm, în cât instituțiunea aceasta a corĕspuns mărețului scop pentru care ea a fost întemeiată. Fapt incontestabil este, că »Associațiunea transilvană etc.« a căutat sĕ-și îndepliniască misiunea după cea mai bună credință a acelora cari au stat și stau în fruntea ei.

O altă cestiune însĕ am vrè noi sĕ sulevăm la acest loc. »Associațiunea transilvană etc.« s'a întemeiat, după cum aceasta arată și titlul, pentru a satisface trebuințelor culturale ale poporului român din Transilvania. Nu căutăm după motivele cari au îndemnat pe generoșii intemeietori ai acestei instituțiuni, ca sĕ lucre astfeliu, — ei își vor fi avut motivele lor.

După concepțiunea care o avem noi acum despre »Associațiunea transilvană etc.« și după misiunea, pe care ea are sĕ o îndepliniască în mijlocul poporului nostru, nouă ni-se pare — drept sĕ spunem — straniu esclusivismul care transpiră din titlul ei.

Associațiunea este întemeiată numai pentru transilvăneni, — este aceasta just? Poporul nostru românesc din Ardeal, Ungaria și Banat are aceleași aspirațiuni culturale, trăiește în aceleași împregiurări strîmtorate, și mai presus de toate simte aceeași mare trebuință de a se luminá.

Nu poate dar' sĕ fie în interesul causei noastre, când se eschid din sinul Associațiunei douĕ părți dintrĕ români, sub cuvênt, că dînșii nu sunt »transilvăneni«. Dacă scopul nostru este același: de a trăi și a ne afirmá ca români, este natural, ca toți sĕ fim primiți cu aceeași dragoste sub aripele ei ocrotitoare.

Dacă frații nostri de preste Carpați au aflat de bine sĕ întemeieze o ligă pentru unitatea culturală a tuturor românilor, oare nouă românilor de dincoace de Carpați ne este permis sĕ nu fim și noi uniți printr'o singură instituțiune culturală? E aproape paradox când noi lucrăm pentru unitatea culturală a tuturor românilor, și noi a casă la noi nu suntem uniți. Ar fi timpul suprem, ca sĕ înceteze odată dintrĕ noi veleitățile separatistice, cari în cele din urmă sunt *ridicole* și n'au nici o *rațiune de a fi*.

Este adevĕrat, că actuala avere a Associațiunei e adunată de la poporul român ardelean, aceasta însĕ nu poate sĕ fie motiv, ca ea sĕ nu se estindă și asupra celorlalți români. Din contră, împregiurarea aceasta tocmai ar trebuí sĕ serviască de impuls pentru cassarea separatismului, deoare-ce în acest cas averea Associațiunei are în decurs de vr'o câțiva ani sĕ se duplice și triplice, fără de a mai amintí de avêntul pe care ea negreșit îl va luá primind și pe ceialalți români în sinul ei.

»Associațiunea transilvană etc«, care mâne se va întruní în ședință generală la Blașiu, va face de sigur un lucru foarte cuminte, dacă la revisuirea statutelor va șterge cuvêntul »transilvană« și'l va înlocuí cu altul mai general.

Foișoara „Dreptății“.

De ce cânt.

Nu 'ntrebați de ce cu jale
Câte-odată cânt și eu,
Ci priviți rîul din vale
Ce suspină'n cursul sĕu.

Și vedeți cum se lovește
Când de țermuri, când de stânci,
Și de sus cum se isbește
În prăpăstiile-adânci!

El tot stânci, eu dor și jale, —
Întâlnim pe-acest pămênt.
Amêndoi aceeași cale . . . —
Știți acuma de ce cânt?

Don Ramiro.

Frunze și Frunzulițe.

— Poesii poporale. —

Lelița la ochi udată
Stă la ușă'ngândurată,
Uchișorii-i lăcrimează
Dar' sĕ spună nu cutează
Măicuței, ce-o ispitește:
Pe cine oare iubește?!

Dar' încetul cu încetul,
O sĕ scoată maica dreptul.
Căci prinse din sat o veste,
De la fete și neveste,
Că Lelița, mândra fată,
Fù de-un june sărutată.

Și Lelița, mândra floare,
Sărutată 'n șeḑĕtoare! —
Spune-ar maicii nu cutează,
Căci ști' bine ce urmează.
. . . .
. . . .

(Ecica română.) Vióra Magdu.

Chiemsee . . .

Eu știu de ce pe lacu 'ntins și luciu
S'alintă gales undele ușoare,
De ce pe fața-i verde smaragdie
Cu miile sclipesc mărgăritare:

Sunt Nixele, ce-și au în fund lăcașul,
Al lor hotar cutrierând s'alungă
În vĕluri verḑi de Iris învĕlite,
Și'n preajma lacului grăbesc s'ajungă.

Și munții falnici când în lac s'oglindă,
În umbrele lor tainic furișate
Pândesc mereu, și din palat așteaptă
Un semn de dor, cu inimi sbuciumate.

Zadarnic tot așteaptă pe-al lor rege
Pe care-odat, cu drag îl desmierdase
Și 'n hori în hori îi slujiau smerite.
Sfiit, viața lor și-o închinase.

De vĕluri verḑi e apa smaragdie,
De maluri se isbesc cu nerăbdare,
Vĕḑênd mereu pustiul, plâng cu jale, —
Din ochii lor se scurg mărgăritare.

Herrenchiemsee. August 1895.

Maria Baiulescu.

Din causa st. sĕrbători de mâne, numĕrul procsim apare Mercuri la amiaḑi.

De sigur aceasta reformă făcută în sinul Associaţiunei va fi primită cu o nespusă bucurie din partea tuturor românilor, cărora le zace la inimă înaintarea noastră.

În acest chip s'ar tranşá şi cestiunea pusă ḑilele trecute de nou la ordinea ḑilei prin domnul Dr. Mihail Pop, ca sĕ se înfiinţeze şi în Banat o »Associaţiune«. De altcum nu trebue sĕ uităm, că dacă bănăţenii ar voí sĕ întrupeze ideia lor, prin aceasta s'ar perde o mulţime de vreme, mai avênd în acelaşi timp sĕ se lupte şi cu greutăţile începutului.

Toate aceste le cruţăm în momentul când Associaţiunea ne primeşte sub aripele ei, ca apoi de-ací cu forţe unite sĕ lucrăm pentru luminarea poporului nostru. În chipul acesta ne vom afirmá în jos, pentru ca sĕ fim capabili sĕ susţinem lupta în sus.

Austro-Ungaria.

Cestiunea română în Sorbona. Din Paris se scrie: „Anul acesta pentru esamenele de agregaţie la Sorbona, cestiunea română a fost dată ca temă şi a fost resolvată, cum erá firesc, în sensul adevĕrului şi al dreptăţii, cu alte cuvinte s'au recunoscut ca juste şi legitime pretenţiile Românilor, blamându-se conduita Ungurilor, cari ieri umpleau Europa cu strigătele lor hipocrite pentru libertate şi egalitate. Acesta este verdictul cel mai puternic, pe care areopagul culturii îl dă nechibzuitei politice de maghiarisare. Cei-ce deţin forţa brută, cred că pot înăbuşí prin închisori glasurile martirilor ce se fac ecoul suferinţelor unui popor întreg; însĕ nu vor putè stinge niciodată lumina şi simpatia ce Sorbona păstrează pentru noi şi causa noastră."

Avis dnului Pázmándy et Comp.

Străinătate.

Conjuraţiune contra lui Ferdinand. (B u c u r e ş t i, 24 August.) *„Adevĕrul"* aduce în nrul sĕu de aḑi în adevĕr sensaţionala ştire, că un distins politician bulgar făcuse cunoscut marşalului de curte din Sofia şi ministrului de rĕsboiu *Petrov,* că c o n t r a p r i n c i p e l u i F e r d i n a n d esistă o c o n j u r a ţ i u n e f o a r t e e s t i n s ă.

Persoanele implicate în aceasta conjuraţiune sunt amici personali şi politici ai lui *Caravelov,* şi parte supuşi bulgari, parte macedoneni.

Descoperitoriul conjuraţiunei susţine a ştí şi casa unde conspiratorii se adună şi unde s e p r e g ă t e s c b o m b e l e p e n t r u u c i d e r e a l u i F e r d i n a n d.

Fabricătoriul bombelor e acelaşi *Tufecciev,* care a fabricat şi pe seama insurgenţilor macedoneni şi care e acusat, că ar fi autorul intelectual al uciderei lui Stambulov. Tufecciev, după cum se ştie, a fost pus pe picior liber pre lângă o cauţiune de 20.000 fr.

(Ulterior a eşit la iveală, că cele 20.000 pentru cauţiunea ucigaşului au fost solvite din banii comitetului macedonean. — Red.)

Ştirea aceasta a produs mare sensaţiune în sferele politiciane din Bucureşti, dar' că ce este adevĕrat în ea, deocamdată nu se poate ştí positiv.

De altcum toţi sunt convinşi, că şi dacă nu esistă contra lui Ferdinand o astfeliu de conjuraţiune, *în formaţiune da, poate sĕ fie.* Aceasta se dovedeşte din o epistolă din Sofia dto 21 Iuliu, confiscată împreună cu alte scrisori de la comitetul de iredentă bulgară în Constanţa. În epistola aceasta — după cum se efirmă — se află şi următoriul pasagiu:

„Pentru măturarea cneazului (principele) ne vom îngrijí noi; dacă însĕ vom avè lipsă de câţiva oameni resoluţi şi pe cari sĕ ne putem încrede, ne vom adresá la voi, ori în Reni". (Oraş rusesc în Basarabia. Red.)

O coincidenţă oare-care, şi în oare-care mĕsură chiar o confirmare a acestei sensaţionale ştiri arată următoarea telegramă a lui „Keleti Értesitő":

(Sofia, 24 August.) Miliţia a cernirat eri seara suburbiul »Ucibunar«, ear' poliţia a făcut numĕroase *perchisiţiuni domiciliare.* Actul acesta a produs sensaţiune generală, cu privire la motivul lui însĕ nu ştie nimenea nimic. Resultatul cercetărilor se ţine din partea poliţiei în cel mai mare secret. Cu toate acestea însĕ din isvor demn de încredere se raportează, că în una din casele perchisiţiate *s'au aflat două bombe de dinamit.* Amĕnuntele lipsesc.

Reforme turceşti. (C o n s t a n t i n o p o l, 24 August.) Din cel mai sigur isvor se raportează, că în 31 August, la aniversarea urcărei pe tron a sultanului, se va publicá un h a t t i h u m a y o u n, care va estinde humayounul sultanului Abdul Medsid, publicat în 18 Febr. 1856, asupra întregului imperiu şi va uşurá mai ales starea creştinilor. Autonomia comunelor creştine se va pune pe base mai largi, ear' pe terenul administraţiunei se vor inactivá numĕroase reforme. Preste tot, acum vor întrá în vigoare multe dispositiuni cuprinse în constituţiunea din 1877. Între altele în fie-care district va fi instituită o comisiune de controlă, ai cărei membri se vor denumí dintrĕ turci şi creştini. — Reformele, cu cari se ocupă de present consiliul privat al sultanului, află mare oposiţiune la turcii ortodocsi şi la mai mulţi dignitari de curte; marele vezir Said paşa însĕ persistă cu tărie pre lângă planul sĕu şi a declarat franc, că mai bucuros se retrage în vieaţa privată, de cât sĕ-şi vadă zădărnicit planul de reforme.

Revoluţiune în China. (L o n d r a, 24 August.) O telegramă din Shangai vesteşte, că trupele chineze s'au revoltat, s'au dus la casa lui Li-Hung-Ceang şi şi-au pretins solvirea soldului. După aceea au început sĕ jăfuiească şi devasteze prin întreg oraşul. În lupta cu locuitorii oraşului au căḑut 3000 de soldaţi.

Mişcări neliniştitoare în Spania. (M a d r i d, 24 August.) Rafael Rosas Castaner, şeful uneia dintrĕ cetele republicane a căḑut în captivitate împreună cu mulţi tovarĕşi de ai lui. (E vorba de nişte mişcări îndreptate spre schimbarea actualei forme de stat în republică. — Red.) Se confirmă ştirea, că în provincia Valenţa spiritele sunt în mare agitaţiune. Autorităţile 'şi dau toată silinţa sĕ susţină ordinea. Mai mulţi indiviḑi suspecţi sunt deţinuţi.

Politica esternă a Rusiei. (K ö l n, 24 August.) În numĕrul sĕu de eri „Köln. Ztg." publică un articol, în care ḑice, că în suprema ocârmuire de stat a Rusiei devine tot mai mult suprindĕtoare o anumită tendinţă. Schimbarea politicei esterne se poate simţí mai ales în Bulgaria, din care causă pe Germania o şi interesează acum situaţiunea Bulgariei mai mult de cât ori-când alta-dată. Că Lobanov tot atât de duşmănos îi va fi, cum fusese antecesorul sĕu, va arĕtá viitoriul, acum numai aceea-i sigur, că cu politica firmă, simplă, de prin anii din urmă, s'a sfêrşit. Germania trebue sĕ fie cu atenţiune spre Rusia, ca sĕ afle, că în ce feliu de mâni sunt puse frênele, şi aceasta doară mai uşor şi mai întâiu o va putè ştí din evenimentele ce se petrec în Bulgaria.

Împĕratul Vilhelm păzit contra socialistilor. (L o n d r a, 25 August.) Conform ştirilor sosite din Cumberland poliţia de acolo a fost făcută atentă, că cu ocasiunea visitei împĕratului Vilhelm *socialistii germani plănuesc un atentat.* Poliţia a luat deci toate posibilele mĕsuri de precauţiune în Lowther-Castle, unde petrece de present împĕratul, punênd pază de noapte pe sub ferestrile odăiei de durmit a împĕratului şi păzind cu mare atenţiune întreagă împregiurimea palatului.

Schimbare de front. (F r a n k f u r t, 24 August.) În vederile principelui Ferdinand în privinţa împăcărei cu Rusia s'a întêmplat o radicală schimbare, datorită mai ales energicei ţinute naţionale a corpului oficeresc. Trecerea lui Boriş la ortodoxie acum e mai mult de cât dubioasă.

Asasinări politice. (C o n s t a n t i n o p o l, 25 August.) În Stambul oameni necunoscuţi au ucis pe armeanul *Ughurlian,* care fusese detectiv şi membru al biroului de presă. Se crede, că l'a ucis oare-care agent al *comitetului revoluţionar.*

(Ü s k ü b, 25 August.) În satul Greşniţa din vilajetul Monastir nişte ucigaşi plătiţi de bulgari au ucis pe protopresbiterul sêrbesc Blasiu *Popovici* tocmai când pornind în visitaţiune canonică ajunsese pe hotarul satului.

Corespondenţă.

Bistriţa, 22 August n.

Ajuns în şesul întins al Banatului şi întrĕ munţii Ardealului, m'am delectat mult în variaţia cea mare de tablouri, ce mi-s'a dat sĕ vĕd. Delectaţia m'a distras mult, şi multă plăcere mi-a vĕrsat în suflet. Acum însĕ, că mĕ aflu în *Bistriţa,* întrerump liniştea, în care am gustat plăcerile contemplaţiunei, căci mĕ vĕd îndemnat sĕ ve raportez despre lucruri ce am vĕḑut şi auḑit în scurtul timp ce l'am petrecut aici. Am auḑit despre *fapte,* am vĕḑut efectele unei *lucrări,* care denotă un progres cultural, eată de ce cred sĕ fac esperienţele mele cunoscute chiar şi în Banat, ori cât de depărtată ar fi Timişoara de Bistriţa.

*

Când am sosit aici erá seară, pe la 7 oare. Din întêmplare am aflat, că chiar în

Sentinţe Salomonice.

Modul celebru de judecată, atribuit prin tradiţiunile biblice regelui Salomo, serveşte chiar şi astăḑi de normativ la unele proceduri judiciare. Este însĕ interesant, că aceasta judecată, în unele variaţiuni ale ei, provine şi la alte popoarĕ. Lucru firesc, că China care este un stat cultural atât de vechiu, încă îşi are pe Salomo al sĕu. Înaintea unui mandarin — ḑice tradiţiunea, — s'au presentat odată două femei chineze, cari ambele îşi formau dreptul de maternitate asupra unui copilaşiu.

Pronunţările ambelor femei erau atât de înfocate şi hotărîte, în cât mandarinul devenise perplecs. La urma urmelor acesta s'a retras într'o odaie laterală, unde conferá causa cu soţia sa, cunoscută în întreg ţinutul de o femeeă cuminte şi plină de simţĕmênt, şi pe a cărei judecată însuşi judecătoriul, soţul ei, puneá pond foarte mare. După o precugetare de cinci minute ḑise bărbatului sĕu: „Trimite servitorii, ca sĕ prindă şi sĕ-mi aducă un peşte mare şi viu." Adus fiind peştele, dînsa ordonă, ca sĕ i-se aducă copilaşul, femeile însĕ sĕ rĕmână în odaia unde sunt. Luá apoi copilaşul, îl desbrăcă şi în vestmintele lui îmbrăcă peştele. Luând apoi în braţe peştele îmblobocit, urmată de soţul sĕu, de o ceată de servitori şi de femeile litigante, părăsí casa, îndreptându-şi paşii cătră ţĕrmul fluviului, ce curgeá de-a lungul oraşului. „Fiind-că — ḑise femeia mandarinului cătră cele două femei — nu vĕ puteţi nărăví asupra copilaşului, şi fiind-că în lipsa de doveḑi nu s'a putut statorí, căreia îi aparţine în adevĕr copilaşul, acesta nu va fi nici al uneia" — şi cu un avênt puternic aruncă peştele investmêntat în fluviu.

Un ţipet dureros . . . . şi în momentul următoriu una din femei, cu o singură săritură se aruncă în apă după pretinsul copilaşiu. „Aceasta e mama adevĕrată" ḑise soţia mandarinului. „Grăbiţi şi o scăpaţi din valuri" — ordonă servitorilor — sĕ nu se înece biata." Ruşinată şi prinsă cu minciuna se departă *mama falsă,* urmată de batjocurile tumultului atras de curiositate.

E mai greu lucru, când pentru aducerea unei sentinţe, este neconditionat de trĕbuinţă sĕ joace rol un animal oare-care. Într'un astfeliu de cas, a adus o adevĕrată sentinţă salomonică un jude comunal din Prusia de sud. Pîrîtoriul erá un sdrenţariu, care cutrierá ţinutul, cu o cărucioară trasă de un câne mare, negru. Acusatul erá de meserie ascuţitoriu de foarfeci. Motivul acusărei ce puteá fi altul, de cât dulăul cel mare. Acusatul susţineá într'un mod convingĕtoriu, că dulăul este al sĕu, şi că în satul *Cobjeiten,* unde a convenit odată cu sdrenţarul, i-l'ar fi furat cineva. Sdrenţarul însĕ susţineá tot pe atât de aprig, că dulăul formează proprietatea sa legitimă. Vĕḑênd primariul care aveá datorinţa de a complaná toată afacerea, că nu poate aduce o sentinţă justă, *a dat cuvêntul* dulăului, pronunţarea sentinţei adecă a condiţionat'o de instinctul animalului. A dispus adecă, că pîrîtoriul sĕ se aşeḑe la un capĕt al mesei, ear' acusatul la celalalt, apoi la un sĕmn dat de primariu, cânele care se aflá în antişambră sub îngrijirea unui păzitoriu de noapte, a fost lăsat în chilie. La şuerăturile de chiămare ale litiganţilor, dulăul se uită când spre unul, când spre altul, şi deodată . . . cu o săritură haid pe uşă afară. „Am presupus îndată," dise primariul, „că dulăul nu e nici al unuia" şi făcù arĕtare pentru furătură, în contra ambilor.

timpul acela se ține o adunare a inteligenței române. Am alergat la școala română, unde se țineá ședința. Când am întrat cu conducĕtoriul meu, un bărbat distins de ai nostri, am făcut firește mare surprindere. Dar' și eu eram surprins. Mĕ vĕd deodată în mijlocul unei adunări numĕroase. În față, ca president erá protopopul Silași, în jur domni mulți și țĕrani; advocatul Dr. D. *Ciuta*, domnul Vasile *Ranta-Buticescu*, cunoscut oare-când ca poet, o figură înaltă, cu barbă lungă impunĕtoare, redactorul *„Minervei“* (o revistă, care a încetat sĕ apară din lipsă de abonenți), domnul George *Curtean*, domnii *Vĕrtic, Cutean*, și alții mai ales din generația tineră, a căror nume nu-mi pică chiar în minte.

Scopul adunării erá constituirea comitetelor pentru arangiarea marilor sĕrbări, ce se vor face cu ocasiunea *sfințirei bisericei românești din Bistrița*, la 8 Septembre n.

*

Sfințire de biserică! Lucrul nu e așa comun. Din contră, are mare importanță. Cine ar fi asistat la adunarea aceea ar fi observat îndată, că aci erá vorbă despre un lucru de importanță nu numai locală, ci generală. Căci se constituise un comitet, un feliu de „birou de presă“, al cărui unic scop este se informeze toate diarele noastre despre cele ce se pregătesc în Bistrița.

Lucrul și merită toată aternțiunea noastră, și eată pentru ce.

Românii din Bistrița, ori-cât de numĕroși și ori-cât de mult înaintează în numĕr și avere, au avut până acum o bisericuță de lemn sĕrăcioasă și deosebit de mică. Am vĕdut'o și eu, căci e chiar lângă școală, și așa apare pe lângă ea, ca și un „moralist“ de pe la 1700 pe lângă un profesor modern. Se'nțelege, într'un oraș nemțesc și frumușel cum e Bistrița, nu se mai poate suferi aceasta bisericuță, căci aci e și sediul protopopesc, și apoi erá și un feliu de pată pentru Români înaintea străinilor.

În loc însĕ ca bistrițenii sĕ se apuce sĕ-și *edifice* o biserică nouă, au iscodit un plan mai bun. În mijlocul orașului, într'o parte, care dacă acum nu e încă centru, apoi, după cum se desvoaltă orașul, în curênd are sĕ fie centru, stă o biserică mare catolică, proprietate a călugĕrilor minoriți, cari însĕ nu mai esistă în Bistrița. De aceasta biserică se țin încă unele case mari, cu o curte foarte estinsă și alte moșii, în valoare de vr'o 50—60 mii floreni.

Românii și-au propus sĕ cumpere ei biserica aceasta. Ideia s'a născut la poporul țeran, și oareși-cum silită de popor și-a apropiat'o și inteligența. Lucrul nu erá nici de cum ușor. Episcopul din A. Iulia voiá sĕ se cumpere pentru parochia catolică; orașul voiá sĕ o cumpĕre el, pentru-că se plănuiește o regulare a orașului, chiar în partea aceea, și atunci casele din jurul bisericei vor trebui sĕ fie espropriate.

Încercările Românilor au dat de pedeci aproape de neînvins. Episcopul din Gherla, i-a sfătuit sĕ abstee de la plan, căci ar fi ne-realisabil. Pricina? Ministrul Csáky — de oare-când. Lucrul aveá sĕ umble prin *Arad*, unde este mai marele minoriților, prin *Roma*, pe la scaunul apostolic, prin *Pesta*, la ministeriul de culte, prin Gherla, pe la episcopul diecesan. După foarte multe greutăți, a succes în urmă; pe scurtul timp de ministeriat al baronului *Eötvös* tĕrgul făcut cu minoriții s'a aprobat. Prețul s'a stabilit în 35 mii. Poporul aveá colectate 6 mii, Și atunci s'a întêmplat, ceea-ce nu știu sĕ-și aibă părechea la noi: într'un timp foarte scurt *s'a colectat din subscripțiuni benevole la poporul din Bistrița restul de 30 mii floreni.*

Unul își vindeá boii, altul vaca, altul subscriá un cambiu, scurt, făceá fie-care ce puteá și oferiá 50, 100, 300 fl. pentru biserică. Astfeliu în scurt s'au adunat 35 mii, bani gata, s'a plătit biserica, și s'a întabulat ca avere românească representând o valoare de vr'o 60 mii.

Acum biserica se repareazâ, e aproape gata și la 8 Septembre se va face sfințirea. De și reparată, totuși biserica se presintă interesant ca un amestec de forme ale ritului latin și ale celui grec.

Fruntariul (iconostasul) e compus din columnele vechiului altariu, decorat cu sculpturi, (statuele S. Petru și Pavel, îngeri și altele). În cor stau și acum organele, și vor remânĕ în folosul corului, care chiar de curênd s'a înființat și are statute aprobate și de ministeriu. Biserica e foarte spațioasă, tare, și mai ales are o posiție favorabilă într'o piață, care se va lărgi, și în curênd va formá centrul orașului.

*

Sfințirea se va face, cum am dis, la 8 Septembre nou. Episcopul diecesan, Ioan *Szabó*, va fi invitat la sfințirea bisericei printr'o deputațiune compusă din protopr. Silași, și domnii *Vĕrtic* și Ranta-Buticescu. După cum se dice, episcopul Szabó va și veni cu mare suită. La actul sfințirei cântările le va esecuta corul cel nou înființat, care atunci se va produce pentru prima-oară. După sfințire se va dá un banchet festiv, se va face mare serbare poporală ear' seara bal în cea mai mare sală din Bistrița.

Dr. E. D.

Cronică.

Timișoara, 26 August n.

Parastas pentru generalul Traian Doda. În Caransebeș astădi, Sâmbătă în 12/24 August surorile au făcut parastas pentru marele nostru bărbat, generalul *Traian Doda*, în biserica Sântului Ioan, din cimiteriu. Servițul divin l'a îndeplinit Părintele protopresbiter Andreiu *Ghidiu* asistat de preoții G. *Stoian* și G. *Buru*, ear' cântările îndatinate le-au esecutat învĕțătoriul Nic. *Velcu* cu mai mulți pedagogi. La acest act de pietate au asistat, afară de rudenii și de alt public, Escelența Sa Dl mareșal-locotenent campestru Teodor *Seracin* cu Doamna; oficianți comunității de avere sub conducerea președintelui Ilie *Curescu*; asesori consistoriali, ear' profesori numai de la institutul pedagogic.

Proces de presă. Pe cum anunță diariul din Brașov „Kronstädter Tageblatt“, nouĕ domni au intentat, prin advocatul Ludovic Harmath, la tribunalul din Clușiu proces de presă contra organului Sașilor tineri „Kronstädter Zeitung“.

Kulturegylet unde ești? O nobilă odraslă maghiară din *Seghedin: Csonka* István a fost pentru furatură condamnat la douĕ luni temniță ordinară. Abia și-a împlinit pedeapsa ungurașul, care abia e de 16 ani, în loc sĕ meargă și sĕ se înștiințeze la autoritatea civilă, a luat'o spre tîrg, unde din busunarul unui domn a furat o pungă cu 50 floreni. E caracteristic, că îndată și-a cumpĕrat cisme cu *pinteni* și un „tokoș“ ce scris este sĕ-l poarte tot maghiarul.

Colera în Constantinopol. După cum se anunță din Constantinopol, de la 14 Iuliu până la 22 August s'au bolnăvit de colerâ 147 inși dintrĕ cari 101 au și murit. Numĕrul morboșilor, cu toate că autoritățile orășenești au luat cele mai energice mĕsuri, crește pe di ce merge.

Pretor sinucid. *Fail* Gábor, protopretorul din *Măcău*, după cum spune o depeșă de acolo, și-a tras un glonț în cap. A murit îndată. Causa sinuciderei nu e cunoscută.

O știre îmbucurătoare. Suntem informați din isvor sigur, că o parte din averea reposatului mare proprietariu și bun român Petru Augustin din *Sat-Chinez* a trecut prin cumpĕrare în posesiunea părintelui *Câmpian* din Prigor. Noi ne bucurăm, că averea a trecut în mâni române și nu străine, după cum de regulă se obicinuiește.

Necrolog. Subscrișii cu inima pătrunsă de durere anunțăm în numele nostru, al numĕroaselor rudenii și cunoscuți moartea neuitatului fiu, frate, nepot, vĕr și cumnat *Demetriu Pașca*, cleric de cursul I. în Arad, întêmplată în al 21-lea an al vieței sale. Nobilul sĕu suflet și-l'a dat după lungi suferințe și după împărtășire cu S. taine, în mânile Creatoriului la 11/23 August a. c. Rĕmășițele pămêntești ale scumpului defunct se vor aședá spre odihna eternă în 13/25 August a. c. la oarele 2 după amiadi după ritul bisericei orientale în cimiteriul din Giula-Varșand. — Giula-Varșand, 11/23 August 1895. Fie-i țĕrina ușoară și memoria bine cuvêntată. Alesandru Pașca tată. Ioan Pașca frate. Florița Rus n. Pașca, Gavrila Rus, ca unchi și mătușe, Martha, Mitru, Susana, Petru, Gavrila și Iulia Rus ca veri și verișene. Rafila Pașca n. Rocsin, Ioan Pop și Dimitrie Hotoran, ca cumnați, Alesandru Pașca, ca nepot.

Numiri în armată. Drept completare a celor publicate în ultimul nostru numĕr, anunțăm cu plăcere, ca la numirile din anul acesta din armata comună domnul Achil *Mohora* a fost nnmit de cadet aspirant de oficer la regimentul nr. 90 de pedestrasi.

Nebunii. *Körmend* se numește comuna și e locuită de nemți. Câțiva dintrĕ acesti „nostimi“ nemți s'au hotărit a vorbi numai ungurește, ear' respectivul care ar vorbi în o limbă oare-care străină, e supus unei pedepse pecuniare de doi cruceri, acela însĕ care ar vorbi nemțește trebue sĕ plătiască duplu, adecă patru cruceri. Paralele adunate apoi le filantropisează la birtul numit „Korona“. Statutele acestea însĕ valorează numai când sunt adunați la birt, afară de birt nu se pedepsesc, chiar dacă ar și — lătră.

Invitare. Poporul român din Bistrița, încă în anul trecut a cumpĕrat cu grele jertfe imposanta biserică a ordului minoriților din loc.

Terminându-se lucrările de renovare, mai restează **actul sfințirei,** spre a cărui sĕvêrșire s'a statorit diua **de 8 Septembre n. a. c.**

Comitetul arangiatoriu învită și pe aceastâ cale p. t. public român la actul solemn al sfințirei și la festivitățile ce se vor arangiá cu acea ocasiune.

Programul:

1. În **7 Septembre,** la sosirea trenurilor: 10 și 12 oare din di și 7 oare seara *primirea și încuartirarea oaspeților.*
2. Seara la 6 oare: *Vecernia și Litia.*
3. De la 8 oare: *seară de cunoștință* în hotelul Brătianu.
4. **În 8 Septembre** dimineața la 7 oare se începe *serviciul divin*, după programul special, făcut spre acest scop. Cântările în decursul liturgiei le va esecuta corul nou înființatei reuniuni de cântări din loc.
5. La 2 oare d. a.: *banchet.*

La 8 oare seara: *bal și petrecere poporală* în localități deosebite.

Pentru primirea și încuartirarea oaspeților s'a constituit un comitet.

P. T. oaspeți, doritori a participá la aceste festivități, sunt rugați a se insinuá la dl George *Curteanu*, secretariul institutului „Bistrițana“, ear' la sosire cătră ori-care membru din comitetul de primire, cari vor purtá insignii.

Oaspeții cari voesc sĕ participe la banchet, sunt rugați a se însinuá la comitetul arangiatoriu până cel mult în *8 Septembre la 8 oare dimineața.*

Dăruiri marinimoase în *favorul bisericei* se vor primi cu mulțumită și se vor cuitá pe cale diaristică.

Rugându-ne din nou cătră P. T. public român, sĕ nu pregete a ne onorá cu presența în numĕr cât de mare și a dá avênt prin asta nisuințelor noaste românești, suntem cu distinsă stimă:

Comitetul arangiatoriu.

Din public.

Mulțămită publică.

Tuturor amicilor și cunoscuților mei, cari din incidentul nefericirei ce m'a ajuns, au binevoit parte în persoană parte prin scrisori a se interesá de starea sănĕtăței mele și a mĕ mângâiá, le esprim pe aceasta cale cea mai sinceră mulțumită.

Timișoara, 26 August n. 1895.

Eliă Trăilă

protopresbiter, paroch rom. gr. cat. al Timișoarei.

Serviţiul telegrafic
al diariului „D r e p t a t e a.“

Blașiu, 25 August n.

Associațiunea transilvană.

Adunarea generală se promite a fi cea mai interesantă. Momentele principale ale ședințelor sunt: schimbarea statutelor și alegerea comitetului. Comitetul va rĕmânĕ, cu puține schimbări, cel vechiu. A sosit aici un project din nouele statute. În § 8 se dice, că membrii pot fi toți românii *din țerile coroanei ungare.* Ultimul § (34) asigură guvernului prea mare putere pentru a o disolvá (eventual).

Comitetul despărțĕmêntului va ținĕ adi la 2 oare ședință.

Punctul strălucit al serbărilor va fi concertul și în concert opera „Mânăstirea de Argeș“. Orchestra o va face capela orășenească din Sibiiu. Concertul se va dá în sala de gimnastică, carea e frumos decorată. Tenoristul *Vassiliu* din Iași și *Purecel* din București își vor dá concursul la concert.

Mâne la amiadi sosește comitetul.

Marți la 2 oare va fi banchet la hotel Univers. Seara concertul, Mercuri seara balul.

Public mult și-a anunnțat sosirea. Au sosit deja Ioan *Bian*, bibliotecariul academiei și Dr. E. *Dăianu*, representantul „Dreptății“.

Gazeta Transilvaniei va fi representată prin Dr. Aurel *Mureșanu*, „Tribuna“ prin George *Bogdan* Duică.

Invitare la abonament.

Începênd cu 1 Iuliu st. v. *prețul de abonament al diariului „Dreptatea“* s'a **redus de la 12 fl. la 10 fl. pe an.**

Astfeliu mantinênd ținuta noastră cea vechiă, calmă, solidă și objectivă întru toate, susținênd toate legăturile noastre cari până acum ni-au făcut posibil de a dá în mâna cetitorilor diariul celor mai proaspete informațiuni, vom face acum, ca diariul nostru sĕ fie și cel mai eftin cel mai ușor de abonat.

Cât despre timpul apariției, »Dreptatea« va apărê și mai departe în fie-care di de lucru la amiadi.

După acestea invităm la abonament cu următoarele prețuri:

Pentru monarchiă:

Abonamentul anual costă	fl. 10·—
„ semestral	„ 5·—
„ treilunar	„ 2·50
„ lunar	„ 0·85

Pentru România și străinătate:

Abonamentul anual costă	Frci 37·—
„ semestral	„ 18·50

Abonații vechi sunt rugați a se provocá la numĕrul sub care au primit până acum foaia, ori sĕ lipească adresa pe cuponul mandatului.

Abonenții noi sunt rugați a scrie adresa corect și legibil.

Abonamentele se fac mai cu înlesnire prin m a n d a t e p o s t a l e. Domnii abonați sunt rugați a însemná pe cuponul mandatului timpul pentru care trimit abonamentul.

Amintim și la acest loc, că diariul nostru se va trimite numai acelor abonați, cari au s o l v i t î n a i n t e abonamentul și numai pre acel timp pre care au solvit.

Abonamentele se trimit la adresa administrațiunei diariului „Dreptatea“ în T i m i ș o a r a, (Temesvár, Zápolyagasse,) Nr. 41.

Redacțiunea și Administrațiunea diariului „Dreptatea“.

Bursa de Budapesta din 24 August 1895.

Datoriă de stat:

Renta de aur ung. 100, 500, 1000 (sc. de d.)	5%	123.50
„ „ „ „ 10.000 „	4%	—.—
„ „ coroane ung. „	4%	99.50
Obl. căilor fer. orient. 1876 „	5%	128.75
„ „ „ de stat, 1889, aur. „	4½	129.—
„ „ „ „ „ „ arg. „	4½	101.75
Obl. cu premii ung., din 1870, 100 fl. buc.		140.50
„ „ „ „ „ „ 50 „ „		140.—
Obl. de desdaun. regal., am., ung. (sc. de d.)	4½%	100.75
„ „ „ „ croate „	4½%	102.50
Bonuri rur. ung. „	4%	96.25
„ „ croate „	4%	97.—
Obl. regul. Tisei (Seghedin)	4%	143.75
„ hipot. croate, 100	5%	—.—
Asemnatele cas. de stat. 6 luni 100		—.—
Datoria de stat. com., hărtiă, Mai-Oct.	$4^2/_{10}$	98.75
„ „ „ „ „ Febr.-Aug.	$4^2/_{10}$%	98.75
„ „ „ „ arg. Jan.-Jul.	$4^2/_{10}$%	98.50
„ „ „ „ „ Apr.-Nov.	$4^2/_{10}$%	98.50
Renta de aur austr. (sc. de d)	4%	122.50
„ în coroane		98.50
Datoria de stat austr. 1854. 250 fl.	4%	149.—
„ „ „ „ 1860. 500 „	5%	147.50
„ „ „ „ 1860. 100 „	5%	158.25
„ „ „ „ 1864. 100 „		193.—
„ „ „ „ 1864. 50 „		193.—
Obl. oraș. Budapesta 1890	4½%	100.15
Obl. c. fr. bulg.	6%	122.—
„ cu prem. sêrb. 100 fr.	3%	40.—
„ „ „ „ „ „ (stamp. austr.)	3%	40.75
„ soc. p. reg. Temeș-Bega	5%	140.—

Bance.

Banca anglo-austriacă 120	170.—
„ pe acții Budapestană 100	129.50
„ „ „ a capitalei I emis. 100	98.—
„Hermes“ intreprind. de bani 200	—.—
Banca de credit fiumană 80	126.50
„ „ „ gen. ung. 200	—.—
„ „ „ „ „ din 15 Iuliu	435.75
„ „ „ pe acții Budast. 50	55.—
„ „ „ austriacă 160	—.—
„ „ „ „ din 4 Iuliu	351.50
„ industrială I ung. 150	197.—
„ „ și comerc. ung. 100	—.—
„ „ „ „ „ din 15 Iuliu	112.50
„ croat-slavon. 100	—.—
„ de credit ung. 200	116.—
„ „ „ „ vechiă 100	—.—
„ „ „ „ II emis. 15 Iuliu	241.25
„ comercială ung. pestană 500	1132.—
„ com. și industr. bpestană 100	—.—
„ de credit fonciar centrală 500	590.—
„ croată de escompt 200	—.—
„ de escompt și zarafiă ung. 400 K.	—.—
„ „ „ „ „ 15 Iuliu	259.—
„ austro-ungară 600	1000.—
„ „Unio“ 200	—.—

Monede.

Galbenul ces. și reg. tesc.	5.95
„ „ „ „ verig.	5.92
„ austr.-ung. de 8 fl.	9.93
„ de 20 franci	9.93
20 marce	12.25
Lira de aur turcească	—.—
Argintul austr. și ung.	—.—
100 marce germ. în papir	61.25
„ „ „ de bancă pr. 31 Iuniu	—.—

Scrisuri fonciare.

„Albina“, inst. de econ 5%	100.76
Banca civ. de credit Arad 5% 40 ani	101.—
„ „ „ „ „ 5%	101.—
„ „ „ „ „ 5½%	100.50
„ de credit ardeleană 5%	101.—
„ „ „ „ 4½% 40 ani	99.—
„ „ „ „ 4½% 50 ani	98.50
„ credit fonc. din Sibiiu 5%	102.25
„ „ „ „ „ 5½%	—.—
„ „ „ „ „ 6%	—.—
„ „ „ „ „ 4½% em. VI.	100.50
„ gen. din Sibiiu 110 5% 31.3 ani	—.—
„ „ „ „ 106 5% 40 ani	—.—
„ „ „ „ III emis 5%	102.25
„ „ „ „ IV emis. 4½%	100.50
„ I. de credit din Timișoara 5%	102.—
„ I. „ „ „ „ 4½%	99.50
Împrumut. băncii ung. hipotec. 4%	128.50

Licitațiune minuendă.

Pe basa încuviințării Venerabilului Consistoriu diecesan ddto 20 Maiu a. c. Nr. 371 și ddto 17 Iuliu a. c. Nr. 2047 B., se escrie licitațiune minuendă pentru edificarea de nou a salei de învĕțământ și a bisericei din comuna Apadia.

Prețul de esclamare la edificarea salei de învĕțământ e 937 fl. 03 cr., ear' prețul de esclamare la edificarea de nou a bisericei e 7507 fl. 99 cr.

Licitațiunea se va ținê în **27 August — 8 Septembre a. c., la 10 oare a. m.,** în cancelaria oficiului parochial din Apadia.

Reflectanții vor avê a depune la începutul licitațiunei 10% vadiu în bani gata sau în hârtii de vaioare.

Planurile și specificațiunile de spese și mĕsuri se pot vedê ori-când la oficiul parochial gr. or. rom. din Apadia p. u. Delinești.

Se vor admite ca licitanți numai oameni probați de omenie și esperți.

Apadia, în 11/23 August 1895.

Nicolae Cornean,	**Ioan Trandafir,**
preot, președ. comit. paroch.	not. com. paroch.

94 (3—1)

S'a tipărit în tipografia Heinrich Uhrmann în Timișoara.